

ББК 60.524.251+60.027+60.028,13

T52

УДК 316.647.5+172.3

Рекомендовано до друку вченою радою університету,
протокол №1, від 31 серпня 2007 року.

За повного або часткового відтворення матеріалів цього
видання посилення на нього обов'язкове.

Висловлені у виданні думки належать виключно авторам.

Редакційна колегія:

В.О. Бакальчук

М.А. Козловець

В.С. Крисаченко

Л.І. Мазука

П.Ю. Саух (керівник)

T52

**Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності:
Матеріали засідання "круглого столу" від 29 травня 2007 р. / За
заг. ред. П.Ю. Сауха – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. –
124 с.**

У виступах учасників "круглого столу" розглянуті філософські аспекти проблеми толерантності, історичні корені проблем полікультурності та формування якостей толерантності в умовах глобалізованого світу, механізми толерантного спілкування і взаємодії в контексті міжкультурної та внутрішньокультурної комунікацій, а також висвітлені різноманітні форми прояву толерантності та інтолерантності в соціокультурному просторі сучасного українського суспільства.

60.524.251+60.027+60.028,13

© Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ГЕРАСИМЧУК Андрій Андрійович.

доктор філософських наук, професор

Житомирського державного

університету імені Івана Франка

Шановне панство, сьогодні у світі проблема толерантності стала дійсно важливою і актуальною проблемою. Зазначимо, що вона обговорюється у різних державних наукових установах, навчальних закладах як у нашій країні, так і на Заході. Сьогодні спеціалісти, які займаються цією проблемою, вважають, що вона (толерантність) має чотири глобальних аспектів виміру: політичний, військовий,

економічний і морально-психологічний. Безперечно, кожен із них включає низку менших, але не менш важливих, складових.

Зупинимося на цих чотирьох аспектах детальніше. Отож, політичний. Він, в основному, на сьогодні включає проблему тероризму і партійної нетолерантності. Зокрема, остання роздирає майже всі країни, але особливо вона проявляється в Україні. Слава Богу, тероризм оминув нас, проте ми знаємо, що практично у всьому світі він вийшов на перше місце.

Якщо взяти військовий аспект, то відомо, що сьогодні він затихає, хоча і має прояви, зокрема в сфері діяльності найпотужніших двох країн. Насамперед, це Сполучені Штати, які і військово, й економічно є могутньою державою, та військово потужна країна – Росія. Якщо взяти економічний аспект, то сьогодні, даруйте на слові, ніхто не збирається когось завойовувати військовою силою, окрім тих країн, де вони ще якось можуть собі це дозволити, ігноруючи людство, маю на увазі США і Росію. Інші країни, менш могутніші у військовому відношенні, але могутні економічно, породжують проблеми нетолерантності в економічній сфері, яка розкладається на ряд інших – це екологічна, демографічна, енергетична та ін. Дуже важливий, як стверджує пан ректор, Петро Юрійович Саух, морально-психологічний аспект. Хотілося б, щоб сучасна мораль нашого суспільства була кращою. Проте, до останніх років життя Радянського Союзу якось непомітно просочувалася в народ нетерпимість до інтелігенції. Я якось зустрівся зі своїм другом, він вже 16 років живе за кордоном. І от, приїжджаючи до нас в Україну, він відмітив, що з середини 80-х років минулого століття до інтелігенції стало формуватися негативне ставлення, наче вони – "яйцеподібні", "грушеголові" і т.ін. Тобто, "мы академий не канчали", а от від вас все зло – і Чорнобиль, і екологічне забруднення в містах, і "захімічення" чорноземів і т.д. Якщо хтось написав наукову працю про екологічні проблеми, то вже апіорі був звинувачений певною групою людей у безплідності наукових пошуків. І такі абсурдні погляди поширювалися антисцієнтистами серед населення. Тобто, в нашому середовищі певні сили намагалися протиставити вчених іншим соціальним групам, особливо тим, хто зайнятий у сфері фізичної праці, щоб вони ненавиділи один одного, принаймні, щоб час від часу спостерігалися нетолерантні прояви у суспільстві.

До того ж, хочу відзначити, що існує нетолерантність і на рівні національному. Так, це явище можна зустріти, наприклад, у Києві, де

подекуди зустрічаємо надписи: "чурки домой". Таких людей, які торгують у нас, у всьому світі вітають, а у нас – "чурки домой". "Если в речке нет воды, значит, выпили жида", - так писав про євреїв один відомий поет-пісняр. Зауважимо, коли суспільство соціально і культурно нерозвинене, то і певні сили намагаються одних людей якось нацькувати на інших, звинуватити їх. Я колись казав одному діячу (а він займав високу службову посаду): "Ми євреїв сьогодні вважаємо винуватими у всіх наших бідах. Коли їх змішаємо з болотом, то візьмемось за інших, а потім ще за інших, але не визнаємо своїх гріхів. На жаль, такі оцінки це наше нещастя, рівень нашої політичної культури, нашої моралі, економічного невігластва."

Проблема толерантності перебуває в центрі уваги також однієї з могутніх соціальних і духовних сил – релігії, наприклад, християнства. Я це повинен сказати не тому, що я, скажімо, віруючий православного обряду. Адже ми знаємо, що у всіх християнських конфесіях, окрім одного певного протестантського напрямку, така толерантність простежується. Толерантність християнства пронизує і політичні, і економічні, і частково військові, і, передусім, морально-психологічні аспекти, і пронизує, я сказав би, позитивно.

Звичайно, не хочу виступати апологетом релігії сьогодні, але давайте подивимось правді в очі. Що у свій час консолідувало Європу? Християнство. Сьогодні ж ситуація дещо інша: християнство роздирають протиріччя навіть всередині певної конфесії (наприклад, православ'я). Мені здається, що потрібно проявляти толерантність на всіх рівнях, на всіх формах свідомості, знайти якийсь спільний знаменник, не критикувати завзято якісь дрібні огріхи у висловлюваннях. І формувати її вже у садку, в школі, і особливо, у вузі. У свій час Ортега-і-Гассет написав трактат "Бунт мас", де підкреслював, що в кожному суспільстві є юрба, натовп, який тільки шукає якихось огріхів у тих, що правлять, або є елітою – політичною, економічною, науковою. Завжди будуть незадоволені, завжди будуть між ними конфлікти в суспільстві, але якщо еліта, а це люди освічені, люди, які розуміють проблему, які цікавляться чимось, якщо вони поміж собою згуртуються, якщо вони знайдуть спільну мову, позицію, то ця спільна позиція буде випромінюватись на більшість у масі. Тоді ця більшість буде гуртуватись навколо певних політичних сил, економічних груп, буде прикладом толерантності.

Мені здається, шановне панство, давайте розпочнемо з себе. Наприклад, моє завдання як професора полягає в тому, щоб весь час

дозволяти людям висловлювати свою думку. Коли студент говорить на семінарі, він має свою думку. Але, звичайно, ця думка є цінною лише тоді, коли вона спирається на знання проблеми. І якщо вона є аргументованою, думаю, що ми вийдемо на ту дорогу, яка називається толерантністю. А коли ми будемо шукати один в одного огріхів, критикувати один одного, то під цією критикою будемо пропагувати свої цілі. Що таке критика? Критика – це дослідження, в первісному її значенні, але, на жаль, у нашому суспільстві критика часто набуває вигляду зведення рахунків один із одним, тому якщо ми будемо дотримуватись критики, яка є неконструктивною, то ми ніколи ніякої толерантності не здобудемо. Дякую за увагу.